

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.13>

УДК 657

А. О. Ніколашин,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства, Кам'янець-

Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6249-8241>

С. В. Скрипник,

д. е. н., доцент, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3004-6117>

ПРИНЦИПИ ТА СТАНДАРТИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕТИКИ: АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПРАКТИЦІ

A. Nikolashyn,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Economy of Enterprise, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ogiienko University*

S. Skrypnyk,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of
Entrepreneurship, Accounting and Finance, Kherson State Agrarian and Economic
University*

PRINCIPLES AND STANDARDS OF ACCOUNTING ETHICS: ANALYSIS OF THE MAIN PROVISIONS AND THEIR APPLICATION IN PRACTICE

Стаття присвячена дослідженню принципів та стандартів бухгалтерської етики, їх особливостей для облікової спільноти України,

аналізу реалізації у рамках вітчизняної практики. Проаналізовано особливості наукового дискурсу щодо етичності професії, витоки етичності у дилемі мораль-право, основні принципи, що формують етику облікової професії. Особлива увага приділена систематизації проблемних аспектів застосування у зв'язку з дефіцитом довіри суспільства, значними зрушеннями в економічних оцінках через шоківі виклики. Визначено, що об'єктом професійної етики є людина, бухгалтер. Основи професійної етики закладені у кодексі поведінки, що є визначеними рамками моральних взаємин між бухгалтером і всіма стейкхолдерам облікової інформації. Основними стандартами бухгалтерської етики є загальні правила професійної етики для професій підвищеної соціальної відповідальності, а ключовими принципами – ті, що визначені у Міжнародному кодексі етики професійних бухгалтерів, який витримав кілька редакцій, продовжує вдосконалюватись, але незмінними залишаються рамкова професійна поведінка, конфіденційність, доброчесність та ретельність. На підставі вивчення наукових джерел встановлено, що сутність бухгалтерської етики полягає у формуванні позитивної думки суспільства щодо професії, розвитку етичних норм від процесу професійно орієнтованого навчання і подальшої фахової підготовки бухгалтерів, оцінювання наявності (чи дотримання) найбільш важливих системоформуючих рис у професійних бухгалтерів як сторонніми оцінювачами, так і зусиллями професійних об'єднань. Основний висновок дослідження – етика бухгалтерів є рівнозначно важливою їх професіоналізму, і понад те, довершує професіоналізм гарантованою соціалізацією.

The article is devoted to the study of the principles and standards of accounting ethics, their features for the accounting community of Ukraine, and analysis of implementation within the framework of domestic practice. The features of scientific discourse on the ethics of the profession, the origins of ethics in the moral-legal dilemma, and the basic principles that form the ethics of the accounting profession are analyzed. Particular attention is paid to systematizing problematic

aspects of application due to the lack of public trust, significant shifts in economic assessments due to shock challenges. It is determined that the object of professional ethics is a person, an accountant. The foundations of professional ethics are laid down in the code of conduct, which is a certain framework of moral relations between the accountant and all stakeholders of accounting information. The core principles of accounting ethics and professional rules of professional ethics for professions raised in the social sphere are the key principles - this is what the International Codes of Ethics for Professional Accountants state to get an idea of how to do this. admire, but insignificantly overshadow the framework of professional training, confidentiality, integrity and reputation. Based on the study of scientific sources, it has been established that the essence of accounting ethics lies in the formation of a positive opinion of society about the profession, the development of ethical standards from the process of professionally oriented education and subsequent professional training of accountants, the assessment of the presence (or compliance) of the most important system-forming features of professional accountants as outside evaluators, and through the efforts of professional associations. The main conclusion of the study is that the ethics of accountants is equally important to their professionalism, and moreover, it completes professionalism with guaranteed socialization. Policies and mechanisms to promote effective public confidence in the accounting profession are central to the Accounting Code of Ethics. Accounting associations should support the potential for accountant participation in achieving fair assessments of the reflection of business processes, while establishing clear expectations of his role and ensuring that the public is informed about the measures taken in this direction.

Global financial processes directly relate to national accounting practices, which require increasing ethical principles and opportunities and conditions for strengthening the ability of representatives of the accounting profession to solve complex challenges in the interests of the employer and society at the same time.

Ключові слова: етика бухгалтера, кодекс професійної етики, етичні стандарти і принципи, суспільна відповідальність, довіра.

Keywords: accountant's ethics, code of professional ethics, ethical standards and principles, social responsibility, trust.

Постановка проблеми. Роль бухгалтерського обліку як інформаційного забезпечення системи управління різних рівнів ієрархії покладає на нього особливу відповідальність. Суспільство очікує достовірних даних щодо стану ресурсного, фінансового, людського капіталів, інформацію за якими розкриває бухгалтерський облік. Але в силу багатогранності суспільного та економічного життя, а також індивідуальних та професійних рис бухгалтера, методи збору і узагальнення інформації можуть мати значні відхилення, що впливає на формовану обліком інформацію та довіру суспільства до неї.

Ще на початку розвитку професії (феодална епоха) одночасно з розвитком рахівництва формувались вимоги суспільства до облікової професії і вимоги самих бухгалтерів до цехової майстерності. Спочатку ці вимоги виражали прагнення професійних об'єднань закріпити за собою привілеї, надалі вони сформували морально-професійні норми доброчесності. Офіційно етичні правила для бухгалтерів затверджено у 1905 році в США [с. 101], а в умовах глобального світу вони стають універсальними для більшості країн.

На даний час, з 1996 року, прагнення мінімізувати ризики впливу особистісних характеристик на результати ведення бухгалтерського обліку реалізуються у Міжнародному кодексі етики професійних бухгалтерів (Кодекс) [4], виданого Комітетом з етики Міжнародної Федерації бухгалтерів. І вимоги до професійних та моральних рис посилюються та видозмінюються досить стрімко, в унісон економічним змінам, глобалізації фінансового життя та розвитку цифрових технологій, тому він систематично переглядається. Головною ідеєю Кодексу є вимоги, щоб професійні бухгалтери могли реалізовувати свою відповідальність діяти в суспільних інтересах. Тому

принципи та стандарти бухгалтерської етики й аналіз основних положень та їх застосування на практиці є важливим об'єктом наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем професійної етики бухгалтерів розглядається у працях багатьох вітчизняних дослідників. Зокрема, Верига Ю. та Коба О. [1] досліджують професійне середовище та його зв'язок з професійною етикою бухгалтерів; Голов С. та колектив авторів [2] серед перших заклали основи поняття професійна етика бухгалтера; Майборода А., Бурденко І. [4] завважили необхідність імплементації у вітчизняну практику кодексу етики професійного бухгалтера; Мокринська З. [5] досліджує кодекс етики професійних бухгалтерів як основу побудови ефективної бухгалтерської практики; Ромашко О., Король С. [6] висвітлено професійну етику працівників обліку в умовах розповсюдження електронних торговельних площадок і застосування штучного інтелекту в зборі і аналізі даних; Фоміна О., Ромашко О., Семенова С. [7] розглядають проблемні аспекти дотримання етичних принципів бухгалтерами тощо. Вченими загалом визначено, що професійна етика – це сукупність моральних вимог до професійної діяльності, ставлення людей до професійного обов'язку.

Зарубіжні вчені проблему етики облікової професії позиціонують за ракурсами макроекономічних зрушень. Так, Ajayi-Nifise A. з колективом дослідників [8] описують майбутнє бухгалтерського обліку через прогнози щодо автоматизації та інтеграції штучного інтелекту; Anders S. [9] аналізує нові міжнародні стандарти бухгалтерської етики; Baud C., Brivot M., Himick D. [10] розглядають бухгалтерську етику з точки зору фрагментації вартості; Miller W., Shawver T., Mintz S. [11] визначають вимірювання цінності інтеграції GVV в окремий курс бухгалтерської етики; Shanks R. [12] досліджує, чи є кодекс етики достатнім для вирішення етичних дилем, з якими стикається професія бухгалтера; Sherif K., Mohsin H. [13] визначають вплив нових технологій на етичну етику бухгалтерів; Zhao J. та Wang X. [14] оцінюють загрози застосувань і викликів ChatGPT у бухгалтерському обліку тощо.

Формулювання цілей статті полягає в узагальненні та аналізі основних положень принципів та стандартів бухгалтерської етики та їх реалізації в умовах практичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання професійної етики у вітчизняному науковому полі явище малодосліджене, хоч у останні роки оформлюване у належні нормативні рамки. Авторами підручника з етики бухгалтера [2] узагальнено, що професійна етика – це форма визнання професійного обов’язку. Досліджуючи значний пласт матеріалу у його системних зв’язках, вчені дійшли висновку, що етичні кодекси прагнуть боротися з соціальною нерівністю, зберігаючи професійні переваги. Причинами такого явища визнано те, дії облікових працівників скеровуються відповідними нормативами, методиками, розробленими технологіями притаманному лише їй змісту. Таким чином, оволодіння професією і успішна діяльність потребує такої зосередженості від людини, що неодмінно впливатиме на світогляд професіонала, його моральні якості, як і навпаки.

Вченими встановлено, що власне термін «професійна етика бухгалтерів» є доволі усталеною категорією, яка в останні десятиліття оформилась в окрему науку щодо основ і рамок діяльності і дій фахівців цього напрямку при виконанні службових обов’язків, та яка включає «сукупність етичних норм, правил і принципів організації роботи» [7]. Облікова професія відноситься до особливо затребуваних і таких, які щоразу піддаються оцінці соціуму, що відбувається внаслідок важливості результатів діяльності бухгалтера для належного функціонування суспільства. Тому, що об’єктом професійної діяльності є оцінка цінностей, часто у великих масштабах, то соціальний статус бухгалтерів, як професійної групи, досить високий. Саме ці риси - кастовість та високий соціальний, а також і фінансовий рівні, формують інтерес суспільства до професійної діяльності, але також і до особистості бухгалтера. Поведінка останнього, своєю чергою, залежить від того, наскільки професія задовольняє життєві інтереси, особистісні потреби, визначає місце у статусній ієрархії тощо. Кодекс є своєрідним запобіжним засобом проти неетичної поведінки

працівників шляхом підвищення прозорості та зменшення дискреційних рішень.

Згідно положень Міжнародного Кодексу [4], принцип професійної поведінки – це пряме зобов'язання виконання бухгалтером (і суміжних облікових професій) вимог нормативно-законодавчих актів щодо рамок і компетенцій його рішень у професійній діяльності. Сам Кодекс у редакції 2018 року складається з частин А, Б та В, де перша «встановлює фундаментальні принципи професійної етики професійних бухгалтерів і надає концептуальну основу», яку професійні бухгалтери мають застосовувати для визначення відхилень від базових принципів; оцінки масштабів таких відхилень; дій з метою нівелювання відхилень. Інші частини пояснюють, як саме застосовується основна нормативна концепція Кодексу на практиці [4].

У визначених та описаних за смисловим навантаженням в Кодексі фундаментальних принципах Доброчесність, Об'єктивність, Професійна компетентність та належна ретельність, Конфіденційність, Професійна поведінка [4] можна розмежувати принципи, які стосуються права та принципи, які більш близькі до визначення моралі. Через зв'язок з цими поняттями розрізняють кодекс етики, який пояснює, як приймаються рішення, та кодекс поведінки, який пояснює, як саме діяти етично в рамках норм. Крім того, дослідники у рамках загальних вимог Кодексу виділяють також інші інтерпретації, зокрема визначають, що «можливі декілька підходів до навчання етики, зокрема філософський, юридичний та управлінський» [3, с. 196].

Важливою причиною потреби дотримання кодексу є необхідність приймати рішення в умовах обслуговування кардинально протилежних інтересів споживачів, переваги окремих з яких очевидні, наприклад це роботодавці. Загроза втрати посади, престижу, фінансового рівня є об'єктивними умовами можливості порушення бухгалтерами професійної етики. Але існує й ряд інших факторів, які впливають на рішення бухгалтера, частина з яких систематизована у табл. 1.

Таблиця 1. Систематизація можливих факторів та причин порушення етичних норм професії бухгалтера

Фактори	Причини
середовище конфлікту інтересів	формування інформації для різних груп користувачів даних бухгалтерського обліку та звітності
зміна законодавства	бухгалтеру необхідно постійно слідкувати та розуміти зміни у бюджетному, податковому, фінансовому, регулівному законодавстві для прийняття вірних рішень
неналежне ведення бізнесу	невдало або недбало організовані виробничі процеси, ситуативне керівництво або й відсутність такого, спричиняють неналежне ведення обліку на первинному рівні що тягне за собою збої у веденні загального обліку
порушення роботодавцем нормативних вимог	часта зміна законодавства зумисне чи незумисне може проявитися у порушення роботодавцем нормативних вимог, що обов'язково впливатиме на ведення обліку та якість звітності
шахрайські дії роботодавця, контрагентів	відкрито шахрайські дії роботодавців та контрагентів, які можуть стосуватися і залучення облікових працівників у різні схеми уникнення оподаткування, трансферного ціноутворення та ін.
інформаційна асиметрія	нерівномірний розподіл інформації про фактори, які формують звітну інформацію

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [2].

У приведеній систематизації можна виокремити загрози для бізнесу, тобто прямі загрози роботодавцю від дій бухгалтера, а також загрози для суспільства. Роль стандартів бухгалтерського обліку якраз і полягає у балансуванні між цими, часом полярними вимогами груп користувачів. Зокрема, щодо загроз для бізнесу, то в нових реаліях вони загострилися, через підвищену вразливість даних, сформованих і переданих електронними засобами.

Так, дослідники Ромашко О. та Король С. зазначають, що «недотримання висунутих до бухгалтера зобов'язань, а також етичними принципами у професійній діяльності може стати причиною втрати конфіденційної інформації, шахрайства, фальсифікації ідентифікаційних даних юридичної особи та їх несанкціоноване використання» [6]. Окрім того, автори вважають, що в умовах цифрових трансформацій сфера професійної поведінки фахівців зазнає трансформації та доповнюють їх заходами упередження витоку цифрових даних клієнтів в умовах застосування штучного інтелекту.

Вчені Майборода А., Бурденко І. вважають, що для нашого суспільства професійний етикет бухгалтера має стати соціальним захистом для громадськості загалом, а не лише для «задоволення потреб окремого клієнта чи роботодавця». У цьому й суть професійної етики – слугувати суспільним, а не приватним інтересам [3, с. 198]. Таке твердження підкреслюється роллю Кодексу професійної етики бухгалтера у світі.

Зарубіжні дослідники завважили, що інтелектуальні технології (ІТ) створюють як можливості, так і виклики у сфері етики, можуть ненавмисно сприяти неетичній поведінці облікових працівників, через заміну усвідомлених етичних дій людини технологіями. Це передбачає необхідність спеціальних рамок для управління рішеннями бухгалтера. Автори Sherif K., Mohsin H. [13, с. 61], досліджуючи комбінований ефект впливу нових технологій: розподіленого реєстру на основі блокчейну, із підтримкою Інтернету речей і штучного інтелекту на ризик неетичної поведінки облікових працівників, прийшли до висновку щодо необхідності соціального та правового втручання суспільства, щоб уникнути викликів цих технологій у обліковій професії.

Також Zhao J., Wang X. [14, с. 269] встановили, як саме на практиці ІТ впливають на рішення бухгалтерів. Завдяки передовим можливостям ChatGPT може змінити бухгалтерські процеси шляхом автоматизації повторюваних завдань, покращення фінансової та управлінської звітності та аналізу, вдосконалення практики аудиту та оподаткування, а також спрощення взаємодії з клієнтами. Майже всі дослідники одностайні у думці, що вплив ІТ двоякий, але переважає позитивний, який посилюється ефектом контролю з боку суспільства за діями бухгалтерів.

Серед переваг застосування бухгалтерської етики та впливу дотримання Кодексу на суспільні інтереси, можна виділити наступні (табл. 2).

Таблиця 2. Вплив застосування етичних норм професії бухгалтера на суспільні інтереси

Стандарт	Вплив
Доброчесність	Демократичні уряди сьогодні перебувають на критичному етапі, керуючи екологічними та цифровими переходами, стикаючись із посиленням поляризації всередині своїх країн, загостренням геополітичної напруги, а також соціальними наслідками економічних подій. У цьому середовищі розбудова та підтримка довіри до облікової професії є пріоритетом
Запобігання витоку інформації	Оскільки різні правила та вказівки встановлюються керівними органами, які регулюють діяльність бухгалтера, це запобігає неправомірному використанню інформації, доступної бухгалтеру
Відповідальне ставлення до принципів етики	Призначення органами управління відповідальності за дотримання бухгалтерської етики спонукає бухгалтерів їх дотримуватися
Запорука конкурентоспроможності підприємства	Підприємства, які приділяють належну увагу бухгалтерській етиці, завжди працюють краще в порівнянні з іншими підприємствами. Це дозволяє їм створює правильний імідж в очах клієнтів та інших сторін і тим самим сприяє розвитку бізнесу в довгостроковій перспективі
Мінімізується ризик кримінальної відповідальності	Бухгалтер з позиції власника підприємства — це лише найманий працівник і має відповідати вимогам свого роботодавця. Разом з тим працюючи з обліковою інформацією та узагальнюючи дані у фінансовій чи податковій звітності — надає дані як зовнішнім так і внутрішнім користувачам, а отже зобов'язаний представити достовірну інформацію для всіх зацікавлених сторін, які мають право на вільний доступ до такої інформації
Розвивається почуття впевненості і справедливості	Користувачі облікових послуг та суспільство тяжіє до прозорості звітності з метою впевненості в наданій інформації, її релевантності, що особливо підносить роль бухгалтера в суспільстві

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [2; 4].

Таким чином, виконання кодексу дозволяє зміцнити довіру суспільства до даної професії, зробити внесок у забезпечення діалогу між виробниками і споживачами, контрагентами, урядом, бізнесом та соціумом загалом. Процес підвищення етичності професії передбачає, що під час навчання та професійної діяльності бухгалтери повинні продовжувати вдосконалювати свою надійність і готовність до неупереджених суджень, у тому числі тих, що мають наслідки для суспільства; забезпечувати вирішення питань справедливості для роботодавця в всіх контрагентів; посилити систему стримувань та стандарти доброчесності.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Політика та механізми сприяння ефективності довіри суспільства до професії бухгалтера є ключовими у Кодексі етики бухгалтера. Об'єднання бухгалтерів повинні підтримувати потенціал участі бухгалтера у досягненні справедливих оцінок відображення господарських процесів, встановлюючи при цьому чіткі очікування щодо його ролі і гарантуючи інформування суспільства про застосовувані заходи у цьому напрямі.

Глобальні фінансові процеси напряму стосуються і національної облікової практики, що вимагає підвищення етичних принципів та можливостей і умов посилення спроможності представників облікової професії вирішувати складні виклики в інтересах роботодавця та суспільства одночасно.

Дослідження впливу взаємодії моральної та розумової діяльності сучасного бухгалтера на результати його професійної діяльності може бути корисним для формування певних взаємин між обліковими працівниками та роботодавцем. Максимальне устремління з боку бухгалтерів у реалізації своїх знань на благо розвитку комерційного та соціального іміджу суб'єкта, дотримання при цьому професійних принципів етики та організація відповідної мотивації облікових працівників з боку роботодавців стануть запорукою створення ефективної системи управління бізнесом та одним із факторів мінімізації економічних ризиків

Література

1. Верига Ю.А. Професійне середовище та професійна етика бухгалтерів і аудиторів. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю Полтав. держ. аграрної академії (м. Полтава, 23 квіт. 2020 р.). Полтава : Астрія, 2020. С. 491-494. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/7279> (дата звернення 01.08.2024).
2. Голов С.Ф., Голубка Я.В., Костюченко В.М., Кузіна Р.В., Чижевська Л.В. Професійна етика бухгалтера. Житомир : ПП Рута, 2022. 260 с. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/8043> (дата звернення 01.08.2024).

3. Майборода А.В., Бурденко І.М. Кодекс етики професійного бухгалтера: необхідність імплементації у вітчизняну практику. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2020. С. 195-199. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.61-33>.
4. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів. Вебсайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf (дата звернення: 18.07.2024).
5. Мокринська З.В. Кодекс етики професійних бухгалтерів як основа побудови ефективної бухгалтерської практики. *Економіка та держава*. 2022. № 5. С. 79-84. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.5.79.
6. Ромашко О.М., Король С.Я. Професійна етика бухгалтерів в контексті електронних довірчих послуг та використання штучного інтелекту. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 12. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-09-04>.
7. Фоміна О., Ромашко О., Семенова С. Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-42>.
8. Ajayi-Nifise A.O., Odeyemi O., Mhlong, N.Z., Ibeh C.V., Elufioye O.A., Awonuga K.F. The future of accounting: Predictions on automation and AI integration. *World Journal of Advanced Research and Reviews*. 2024. № 21(2). PP. 399-407.
9. Ander S.B. New International Accounting Ethics Standards. *The CPA Journal*. 2022. № 92(3/4). PP. 76-77.
10. Baud C., Brivot M., Himick D. Accounting ethics and the fragmentation of value. *Journal of Business Ethics*. 2021. № 168. PP. 373-387.
11. Miller W.F., Shawver T.J., Mintz S.M. Measuring the value of integrating GVV into a standalone accounting ethics course. *Journal of Accounting Education*. 2020. № 51. 100669 p.
12. Shanks R. Is the IESBA Code of Ethics sufficient to help solve ethical dilemmas facing the accounting profession? *London: Institute of Business Ethics*. 2020. URL: <https://www.ibe.org.uk/uploads/assets/deb95714-bf4d-4e9a-a6444c2451c3b766/2020-Winning-Essay-Postgraduate.pdf> (дата звернення 01.08.2024).
13. Sherif K., Mohsin H. The effect of emergent technologies on accountants ethical blindness. *Journal of Business Ethics*. 2021.

URL: https://www.researchgate.net/publication/351219000_The_effect_of_emergent_technologies_on_accountants_ethical_blindness (дата звернення 01.08.2024).

14. Zhao J., Wang X. Unleashing efficiency and insights: Exploring the potential applications and challenges of ChatGPT in accounting. *Journal of Corporate Accounting & Finance*. 2024. № 35(1). PP. 269-276. DOI: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jcaf.22663?af=R>.

References

1. Veryga, Yu.A. (2022), “Professional environment and professional ethics of accountants and auditors”, *Problems of accounting and analytical support of business management* [Problems of accounting and analytical support of business management], State of the Agrarian Academy, Poltava, Ukraine, pp. 491-494, Available at: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/7279> (Accessed 1 August 2024).

2. Golov, S.F., Golubka, Y.V., Kostyuchenko, V.M., Kuzina, R.V. and Chizhevskaya, L.V. (2022), *Profesiina etyka bukhhaltera* [Professional ethics of an accountant], PP Ruta, Zhytomyr, Ukraine, Available at: <https://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/8043> (Accessed 1 August 2024).

3. Maiboroda, A.V., and Burdenko, I.M. (2020), “Code of ethics of a professional accountant: the need for implementation in domestic practice”, *Scientific and industrial magazine “Business-navigator”*, pp. 195-199. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.61-33>.

4. Website of the Ministry of Finance of Ukraine (2018), “International code of ethics of professional accountants”, Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf (Accessed 1 August 2024).

5. Mokrynska, Z. (2022), “Code of ethics for professional accountants as a basis for building effective accounting practices”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 79–84. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.5.79.

6. Romashko, O.M. and Korol, S.Ya. (2024), “Professional ethics of accountants in the context of electronic trust services and the use of artificial intelligence”, *Problems of modern transformations. Series: Economics and Management*, vol. 12. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-09-04>.

7. Fomina, O., Romashko, O. and Semenova, S. (2022), “Professional ethics of accountants: its features and problematic aspects of compliance with ethical

principles”, *Economy and society*, vol. 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-42>.

8. Ajayi-Nifise, A.O., Odeyemi, O., Mhlongo, N.Z., Ibeh, C.V., Elufioye, O.A. and Awonuga, K.F. (2024), “The future of accounting: Predictions on automation and AI integration”, *World Journal of Advanced Research and Reviews*, vol. 21(2), pp. 399-407.

9. Anders, S.B. (2022), “New International Accounting Ethics Standards”, *The CPA Journal*, vol. 92(3/4), pp. 76-77.

10. Baud, C., Brivot, M. and Himick, D. (2021), “Accounting ethics and the fragmentation of value”, *Journal of Business Ethics*, vol. 168, pp. 373-387.

11. Miller, W.F., Shawver, T.J. and Mintz, S.M. (2020), “Measuring the value of integrating GVV into a standalone accounting ethics course”, *Journal of Accounting Education*, vol. 51, 100669 p.

12. Shanks, R. (2020), *Is the IESBA Code of Ethics sufficient to help solve ethical dilemmas facing the accounting profession?*, Institute of Business Ethics, London, UK.

13. Sherif, K., and Mohsin, H. (2021), “The effect of emergent technologies on accountants ethical blindness”, *Journal of Business Ethics*, Available at: https://www.researchgate.net/publication/351219000_The_effect_of_emergent_technologies_on_accountants_ethical_blindness (Accessed 1 August 2024).

14. Zhao, J., and Wang, X. (2024), “Unleashing efficiency and insights: Exploring the potential applications and challenges of ChatGPT in accounting”, *Journal of Corporate Accounting & Finance*, vol. 35(1), pp. 269-276. DOI: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jcaf.22663?af=R>.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2024 р.